

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 พฤติกรรมเด็กอนุบาล

ตอนที่ 2 การสังเกตทั่วไป

ตอนที่ 3 การสังเกตพฤติกรรมของเด็ก

ตอนที่ 1 พฤติกรรมเด็กอนุบาล

เด็กอนุบาลเป็นวัยที่มีอายุระหว่าง 4-6 ปี อัตราการเจริญเติบโตของเด็กวัยนี้เริ่มช้าลง การประสานงานระหว่างกล้ามเนื้อใหญ่เจริญขึ้นมาก ทำให้เด็กชอบไข้พละกำลัง ชูชอนอยู่ไม่เป็นที่ ดังนั้นวัยอนุบาลจึงมีพฤติกรรมที่ทำให้พ่อแม่รู้สึกเดือดร้อนกังวลใจไม่มากก็น้อยด้วยเกรงว่าเด็กจะผิดแปลกไปจากเด็กอื่นในวัยเดียวกัน พฤติกรรมใดๆ ที่เด็กแสดงออกมามีสาเหตุทั้งสิ้น เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านวุฒิภาวะของร่างกายและการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อม ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น มีทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อให้ครอบคลุมตามหลักจิตวิทยาของ ฟรอยด์ (Freud) อีริกสัน (Erikson) บลูม (Bloom) เพียร์เจท์ (Piaget) และ ฮาเว็คเฮิสท์ (Hevighurt) (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527) จึงแบ่งพฤติกรรมของเด็กอนุบาลได้ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้จะพูดถึงพฤติกรรมของเด็กอนุบาลเป็นด้านๆ ดังนี้คือ

1.1 พฤติกรรมด้านร่างกาย

พฤติกรรมด้านร่างกาย หมายถึง ลักษณะของความเจริญเติบโต เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก ระบบต่างๆของร่างกาย การประสานงานของกล้ามเนื้อ ความอดทนและความทนทาน (ประหยัด ทองมาก, 2527) เนื่องจากเด็กวัยนี้การเจริญเติบโตของกล้ามเนื้อใหญ่ เช่น มือ แขน ขา จะดำเนินไปด้วยดี เด็กจึงมีความว่องไวสามารถยืน นั่ง ลุก ได้อย่างคล่องแคล่วไม่ชอบอยู่นิ่ง ชอบวิ่งเล่นและต้องการของเล่นต่างๆ การใช้มือและตายังไม่ดีนัก ยังมีลักษณะงุ่มง่ามไม่ถนัด แต่เด็กก็ยังชอบทำอะไรต่างๆ แต่ทำไม่ได้ดี ชอบกินข้าวเอง แต่งตัวเอง การนอนกลางวันของเด็กที่มีอายุ 6 ปีกว่ามักจะนอนไม่หลับ และตื่นไม่ยอมนอน การขับถ่ายเป็นเวลาขึ้น สามารถกลั้นได้และเริ่มไม่ถ่ายรดที่นอน (ประหยัด ทองมาก, 2527)

จากการศึกษาของกิเซล (Gesell) และคนอื่นๆ พบว่า เด็กอายุ 4-6 ขวบมีพัฒนาการทาง
 กายดังนี้

อายุ	ลักษณะพัฒนาการ
4 ขวบ	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถขว้างปาสิ่งของได้ เช่น ปาลูกบอลเล็กๆ - วิ่งได้ดีกว่าเดิน - ยืนนิ่งอยู่กับที่แล้วกระโดดไกลๆ และกระโดดให้ตัวลอยสูงได้ - สามารถยืนขาเดียวได้นานๆ เด็กบางคนก็สามารถกระโดดขาเดียวได้ - สามารถวิ่งก้าวยาวๆ ได้ - ทรงตัวได้ดี และสามารถเดินบนไม้กระดานแผ่นเดียวได้ - ใช้ร่างกายบางส่วนโต้ตอบต่อสิ่งเร้าแทนการโต้ตอบทั้งร่างกายได้ - สามารถใส่กระดุม แกะกระดุม และผูกเชือกกรองเท้าได้อย่างง่ายดาย - เขียนวงกลมได้ดีขึ้น และเขียนเครื่องหมายกากบาทได้ดี - พับกระดาษซ้อนกัน 3 ทบได้
5 ขวบ	<ul style="list-style-type: none"> - ทรงตัวได้ดี จึงทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น การออกกำลังกายอยู่ในสภาพที่ยืดหยุ่นมากขึ้น - กระโดดโดยใช้เท้าทีละข้างได้ - สามารถยืนบนขาข้างเดียวได้นานหลายนาที และสามารถยืนด้วยปลายเท้าได้ในระยะเวลาที่นานพอสมควร - เดิน และบริหารร่างกายได้ตามจังหวะดนตรี - กล้ามเนื้อต่างๆ ทำงานประสานกันดีขึ้น จึงทำให้เด็กวัยนี้หยิบจับและใช้เครื่องมือต่างๆ เช่น หวี แปรงสีฟันได้ดีขึ้น - สามารถลากเส้นตรงได้ดี สามารถลากมุมแหลม มุมป้าน ในลักษณะหันมุมข้างล่างได้ - วาดรูปสามเหลี่ยมได้ - เด็กวัยนี้ชอบช่วยพ่อแม่ทำงาน
6 ขวบ	<ul style="list-style-type: none"> - ขยับทีละนิ้วได้ - ผูกเชือกกรองเท้าได้ - พับน้ำมันของเด็ก เริ่มหลุด ฟันแท้เริ่มขึ้นมาแทนที่ - สามารถปีนป่าย กระโดด เหวี่ยงแขนและห้อยโหนได้ - ตีลังกากระโดดเชือกได้

อายุ	ลักษณะพัฒนาการ
	<ul style="list-style-type: none"> - การเคลื่อนไหวทุกส่วนคล่องแคล่วขึ้นมาก - เคลื่อนไหวตามจังหวะเพลงด้วยความเข้าใจดีขึ้น - โยนหรือรับลูกบอลได้ - วิ่งเขย่งปลายเท้าได้ - ยืนขาเดียวได้นาน - กำมือ บีบมือที่ละข้างได้ - เดินถอยหลัง - เล่นฟุตบอลได้ - เขียนรูปสามเหลี่ยมได้ - ตบมือสลับข้างได้ - หยิบจับสิ่งของเล็กๆได้ - เขียนตัวอักษรได้

1.2 พฤติกรรมด้านอารมณ์

พฤติกรรมด้านอารมณ์ หมายถึง การแสดงออกของสภาพจิตใจที่เกิดขึ้นภายในตนเอง เป็นความรู้สึกที่ได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่นหรือสิ่งแวดล้อมต่างๆ และแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น หัวเราะ ร้องไห้ กระตือรือร้น (พระราชันันท์มุนี, 2530 ; ลักษณะ สิริวัฒน์, 2530 : 141 ; ศรีสมร โทวาระ, 2521 : 8) ซึ่งความสำคัญของอารมณ์ ได้มีผลการค้นคว้าศึกษาของนักจิตวิทยาหลายท่านพบว่า อารมณ์เป็นสิ่งสำคัญที่มีผลทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมต่างๆดังเช่นคำกล่าวของเซอร์ลอค (Hurlock, 1964 : 274) ที่ว่าอารมณ์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของเด็ก อารมณ์ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมและช่วยเสริมแต่งให้รูปแบบพฤติกรรมนั้นมีชีวิตชีวา อารมณ์ยังมีอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมและเป็นตัวกำหนดรูปแบบพฤติกรรมในการปรับตัวว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไร รูปแบบต่างๆของพฤติกรรมนี้เป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ต่างๆโดยปฏิกิริยาจากอารมณ์ใดที่เกิดขึ้นบ่อย พฤติกรรมอันเกิดจากปฏิกิริยาอันนั้นจะกลายเป็นนิสัยด้วยเหตุนี้อารมณ์จึงกลายเป็นพลังสำคัญในการดำเนินชีวิตต่อไปเมื่อเป็นผู้ใหญ่นอกจากนี้ อ่ำไพ สุจริตกุลและคณะ (2531 : 315) ยังได้กล่าวว่า "อารมณ์ที่ดีเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับบุคคลในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพราะบุคคลที่มีบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ดีจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น และสามารถเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ" ทั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่าอารมณ์มีความสำคัญคือเป็นตัวกระตุ้นหรือเป็นแรงจูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ และพฤติกรรมนั้นอาจ

มีความรุนแรงหรือมีชีวิตชีวามากกว่าพฤติกรรมปกติ รวมทั้งอารมณ์ยังเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับบุคคล ในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นอีกด้วย นอกจากนี้ ระพีพรรณ คล้ายแดง (2534) และคนอื่น ๆ ได้แบ่งพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กที่ผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้มี 7 ลักษณะด้วยกันคือ

1) อารมณ์โกรธ (Anger) เป็นอารมณ์ธรรมชาติที่สุดของเด็กในวัยนี้ เพราะในวัยนี้เด็กโกรธง่ายเนื่องจากเป็นตัวของตัวเอง ไม่ค่อยตามใจใคร เด็กบางคนอาจได้เรียนรู้จากประสบการณ์ว่า วิธีใดชนะที่เร็วและง่ายที่สุด คือการแสดงอารมณ์โกรธซึ่งเด็กแสดงอารมณ์โกรธออกมาหลายวิธี เช่น กระแทกเท้า ร้องไห้กรีดๆ ลงนอนกับพื้น ทำร้ายตัวเอง กระโดดควนใจ แสร้งทำเจ็บปวด ฯลฯ (ลักษณะสิริวัฒน์, 2530)

2) อารมณ์คับข้องใจ (Frustration) เป็นสภาวะจิตใจหนึ่งซึ่งทำให้เกิดความอึดอัด เนื่องจากเด็กไม่ได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ หรือถูกขัดขวางทำลาย ทำให้เด็กสูญเสียโอกาสที่จะได้รับความพึงพอใจ ความคับข้องใจของเด็กนี้จะเกิดขึ้นได้บ่อยในชีวิตประจำวัน เด็กจะแสดงออกถึงความคับข้องใจโดยการร้องไห้ หรือบางคนจะตีผู้ใหญ่ว่า แต่บางคนจะเฉยแล้วหันไปทำกิจกรรมอื่นแทน (ธีระพร อุวรรณโณ, 2531)

3) อารมณ์กลัว (Afraid) เป็นการแสดงออกทางอารมณ์อย่างหนึ่งเมื่อเด็กเกิดความขลาดหรือตระหนกตกใจ พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกเมื่อเกิดความกลัวคือวิ่งหนี หลบซ่อน หลีกเสี่ยงสภาพการณ์ที่ทำให้ตกใจ เด็กบางคนอาจร้องไห้ เกร็งตัวแข็งอยู่กับที่ หรืออ่อนเปียกไปทั้งตัว หรือมีอาการหน้าซีด ขนลุก ตัวเย็น ปากคอสีนํ้า อย่างไม่รู้ตัวเมื่อเด็กโตขึ้นความหวาดกลัวบุคคล สิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ที่ไม่คุ้นเคยอาจจะหายไปทีละน้อยเมื่อเด็กได้เรียนรู้ ได้รู้จัก ได้เข้าใจ และได้ใกล้ชิดกับสิ่งนั้นๆ (ระพีพรรณ คล้ายแดง, 2534)

4) อารมณ์อิจฉาและริษยา (Envy and Jealousy) เป็นอารมณ์ที่เกี่ยวกับความรู้สึกที่เกิดสะสมมาตั้งแต่เด็กยังเล็ก ๆ และเริ่มขึ้นในบ้าน ความอิจฉาริษยานั้นเกิดขึ้นเป็นปกติสำหรับเด็กปฐมวัย และมีมากในเด็กช่วงอายุ 2-5 ปี เช่นอาจจะอิจฉาที่น้องที่ได้รับสิทธิพิเศษมากกว่าตนเองหรืออิจฉาเพื่อนเล่นด้วยกัน เป็นต้น (ระพีพรรณ คล้ายแดง, 2534)

5) อารมณ์อยากรู้อยากเห็น (Curiosity) เนื่องจากเด็กเริ่มรู้จักใช้เหตุผลเริ่มมีความต้องการเป็นตัวของตัวเอง จึงอยากรู้อยากเห็น ช่วงตั้งคำถาม ซึ่งเด็กเริ่มช่างซักเมื่ออายุ 2-3 ปี ซักมากที่สุดเมื่ออายุ 6 ปี ถ้าผู้ปกครองสนองตอบอารมณ์ชนิดนี้ของเด็กจะช่วยการใช้เหตุผลของเด็กให้พัฒนาได้เร็วและยังช่วยให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเด็กเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วย (พวงเพ็ญ เจริญปัญญาวิธาน, 2522)

6) อารมณ์สนุกสนานรื่นเริง (Joy) เด็กในวัยนี้จะแสดงอารมณ์สนุกสนานร่าเริงทางสีหน้า เช่น ยิ้ม หัวเราะ กล้ามเนื้อ ส่วนต่างๆ ของร่างกายจะผ่อนคลายเชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวต่างๆ ของร่างกายเช่นเด็กบางคนจะกระโดดโลดเต้นปรบมือ กอดรัดบุคคลที่ตนพอใจหรือรักใคร่ หัวเราะเสียงดัง

ล้นมาก ซึ่งเด็กจะมีอารมณ์เบิกบานเมื่อทำกิจกรรมการเล่นเช่นการเล่นม้าลื่น การแกว่งชิงช้า การกระโดดหรือป็นที่สูงๆ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533)

7) **อารมณ์รัก (Affection)** เป็นอารมณ์ที่รุนแรงชนิดหนึ่ง และจะแสดงออกอย่างเปิดเผย เป็นอารมณ์ที่เกิดกับเด็กทุกคน เด็กจะแสดงความรักโดยการกอดจูบ ลูบคลำและอยู่ใกล้ๆกับบุคคลหรือวัตถุที่เด็กรัก รวมทั้งช่วยเหลือทำงานต่างๆ แต่เมื่อเด็กโตขึ้น การแสดงความรักของเด็กจะเปลี่ยนไปตามความปรารถนาที่จะอยู่ใกล้ตลอดเวลา (ระพีพรรณ คล้ายแดง, 2534)

สรุปได้ว่า พฤติกรรมทางอารมณ์มีทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ โดยพฤติกรรมที่พึงประสงค์จะนำมาซึ่งความสุข เช่นอารมณ์รัก อารมณ์สนุกสนานร่าเริง ซึ่งเด็กจะแสดงพฤติกรรมเหล่านี้โดยการยิ้ม หัวเราะ โอบกอดหรืออยากอยู่ใกล้ชิด และอารมณ์ที่นำไปสู่การเรียนรู้และเสริมสร้างสติปัญญา เช่น อารมณ์อยากรู้ อยากเห็น เด็กจะแสดงพฤติกรรมนี้ด้วยการซักถามจับต้องหรือลูบคลำ ส่วนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์จะเป็นอารมณ์ที่ทำให้เกิดความทุกข์ เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์เกลียด อารมณ์อิจฉาและริษยา เด็กจะแสดงออกด้วยการแสดงกิริยารุนแรง

1.3 พฤติกรรมทางสังคม

อิงลิชและอิงลิช (English and English, 1958 : 506) ได้ให้ความหมายตรงกับเพจ ไรมีส และมาเชลล์ (Page, Thomas and Marshall, 1977 : 179) ว่า พฤติกรรมทางสังคมหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลอื่นหรือพฤติกรรมที่แสดงออกโดยได้รับการควบคุมจากองค์กรทางสังคมที่มีการจัดรูปแบบแล้วเช่น ครอบครัว โรงเรียน

พัฒนาการทางสังคมของเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ที่จะปรับตัวและพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับที่สังคมยอมรับเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและราบรื่น และการที่เด็กจะเข้ากับสังคมได้หรือไม่ั้น เฮิร์ลอค (Hurlock, 1972 : 228) ได้กล่าวว่าขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสม บทบาทในสังคม และทัศนคติต่อสังคม

รูปแบบพฤติกรรมทางสังคม จากการศึกษาวิจัยของ อุษณีย์ คงรินทร์ (2521) บุญนำ แก้วปิ่นทอง (2525) รวมทั้งจากการวิจัยของระพีพรรณ คล้ายแดง (2534) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ต่างมีความสอดคล้องกันว่า รูปแบบของพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาขึ้นในเด็กระดับปฐมวัยบางรูปแบบนั้นมีรากฐานมาจากพฤติกรรมในวัยทารก และบางพฤติกรรมก็พึงเกิดในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ใหม่ๆ เช่น จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนภายนอกบ้าน และสิ่งที่เด็กเห็นจากโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการแสดงออกต่างๆ เฮิร์ลอค (Hurlock, 1964 : 338) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่สำคัญของพฤติกรรมทางสังคมในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นนั้นเริ่มพัฒนา

ในวัยเด็กตอนต้น และได้จำแนกรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมในวัยนี้ออกเป็น 2 ประเภท คือ รูปแบบพฤติกรรมที่เข้าสังคมและรูปแบบของพฤติกรรมที่ไม่เข้ากับสังคม

รูปแบบของพฤติกรรมที่เข้ากับสังคม (Social behavior patterns) ประกอบด้วยรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม (Desire for social approval) เด็กกระตือรือร้นที่จะได้รับการรับรองเห็นชอบจากผู้อื่น ในวัยนี้เด็กจะสนใจเพื่อนเล่นมากขึ้น เด็กเริ่มจะเห็นว่า การรับรองเห็นชอบจากเพื่อนสำคัญกว่าผู้ใหญ่

2. ความเป็นผู้นำ (Leadership) หรือผู้มีอำนาจเหนือ (Ascendance) เด็กจะมีลักษณะเป็นผู้นำสำหรับวัยนี้ เป็นผู้ที่มีรูปร่างสูงใหญ่ มีสติปัญญาสูงกว่าและอายุมากกว่าคนอื่นๆ ทำให้เขาสามารถออกความคิดเห็นและแนะนำการเล่นแก่เด็กอื่น ซึ่งจะยินดีที่จะทำตาม เพราะติดนิสัยไว้วางใจในคำแนะนำของผู้อื่น

3. การเป็นผู้ตามหรือยอมตาม (Conformity) การที่เด็กแสดงพฤติกรรมเลียนแบบหรือคล้อยตามกลุ่ม เนื่องจากต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่มและเด็กได้เรียนรู้วิธีการที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มโดยการลอกแบบหรือปรับพฤติกรรมของตนเองได้ผิดแปลกไปจากกลุ่มน้อยที่สุด

4. การเลียนแบบ (Imitation) ในการเล่นกับเด็กคนอื่นเป็นการกระทำที่เลียนแบบหรือเอาอย่างกับพฤติกรรมการเล่นแบบของเด็กนี้จะมีผลกับการพัฒนาบุคลิกภาพ และการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

5. ความร่วมมือ (Cooperation) เด็กจะหัดเล่นและหัดทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดีและเป็นระยะเวลานานขึ้นทีละน้อย ถ้าฝึกการรู้จักทำกิจกรรมและรู้จักเล่นกับเพื่อนมากเท่าใด จะทำให้เขาร่วมมือและสามัคคีกับเพื่อน

6. ความมีน้ำใจหรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Generosity) เด็กที่เคยฝึกให้แบ่งเป็นของขวัญของตนให้ผู้อื่นจะเข้าใจคนอื่น ไม่ทวงของ และช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าตนเอง

7. การเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) จะแสดงออกแตกต่างกันในเด็กแต่ละคนเด็กบางคนแสดงออกโดยการมองดูเพื่อนที่กำลังเสียใจ เด็กบางคนแสดงออกโดยการโอบกอด และถามสาเหตุของความเจ็บปวด เด็กบางคนจะเข้าไปจับกอดและเข้าช่วยเหลือจะทำให้เด็กเป็นที่ยอมรับของเพื่อนมากขึ้น

8. ความเกรงใจ (Consideration) เป็นการไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนรำคาญใจ เพื่อต้องการที่จะรักษาสัมพันธภาพอันดีกับบุคคลนั้นไว้ จากลักษณะวัฒนธรรมและค่านิยมของสังคมไทยที่มุ่งเน้นและฝึกให้เด็กมีความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่และไม่สนับสนุนให้เด็กแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวต่อผู้ใหญ่มีส่วนทำให้เด็กไทยมีลักษณะของความเกรงใจบุคคลอื่นอยู่ในระดับสูงได้

9. การพึ่งผู้อื่น (Dependency) การพึ่งพาผู้อื่นของเด็กมีทั้งการพึ่งพาอาศัยและการพึ่งพาทางอารมณ์ มีความสำคัญมากในการพัฒนาพฤติกรรมและการปรับตัวของเด็กเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น เพราะถ้าเด็กมีการพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ เด็กจะขาดความเชื่อมั่นในตนเองไม่กล้าแสดงออก อาจทำให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนหรือบุคคลอื่นได้

10. การติดบุคคล (Attachment) พฤติกรรมการติดบุคคลแสดงออกโดยการติดตาม การเกาะติด การซุกซน การส่งเสียงเรียก ถ้าพฤติกรรมการติดบุคคลได้รับการขัดขวางไม่让孩子แสดงออกก่อนอายุ 7 ปี เด็กจะมีปัญหาต่อไปในเรื่องการสร้างความผูกพันรักใคร่กับบุคคลอื่นและขาดความสามารถในการควบคุมความรู้สึก

รูปแบบของพฤติกรรมที่ไม่เข้ากับสังคม (Nonsocial Behavior patterns) ประกอบด้วยรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การแข่งขันชิงดี (Compete) เด็กในวัยนี้เด็กชายแข่งขันมากกว่าเด็กหญิงถ้าแข่งขันกันในทางที่ดีจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมดี แต่ถ้าแข่งขันทำพินันและโอ้อวดจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไม่เป็นสุข

2. การแบ่งเพศ (Sex antagonism) ลักษณะการแบ่งเพศของเด็กวัยนี้เนื่องจากเด็กมักมีการเรียนรู้ในความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายพร้อมๆ กับเรียนรู้บทบาทและทัศนคติที่เหมาะสมกับเพศของตนจะนั้นในกลุ่มเด็กผู้ชายจึงมักจะหลีกเลี่ยงการมีความสัมพันธ์กับเด็กหญิงหรือไม่เล่นร่วมกับเด็กเพราะเขาเรียนรู้ว่าความเป็นชายอยู่เหนือความเป็นจริง แม้ว่าในระยะนี้เด็กชายจะยังไม่ต่อต้านเด็กหญิงแต่เขาจะหลีกเลี่ยงและรังเกียจกิจกรรมของเด็กหญิง

3. การต่อต้าน (Negativism) โดยเด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์ และท่าทางวาจาในการปฏิเสธ ไม่ให้ความช่วยเหลือหรือยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

4. ความก้าวร้าว (Aggression) การแสดงความก้าวร้าวของเด็ก แสดงออกได้ 3 แบบ คือ ทางกาย (ตี เตะ ทูบ ผลัก ต่อย หยิก กัด) ทางคำพูด (ด่า ชู) และทางการทำลายสิ่งของ (ขว้างปา ทูบ) ซึ่งพฤติกรรมความก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมที่พ่อแม่ไม่พึงประสงค์ให้เกิดกับเด็ก และผลที่ตามมาจะมีแต่การทำลายมากกว่าสร้างสรรค์

5. การทะเลาะวิวาท (Quarrelling) เกิดขึ้นเพราะยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อนเมื่อขัดใจกันเรื่องของเล่นจะแย่งของกันและจะร้องไห้ ทูบตี เมื่อเด็กโตขึ้นจะรู้จักปรับตัวต่อสังคมดีขึ้น ทำให้ไม่ทะเลาะบ่อยและรุนแรง

(จรรยา สุวรรณทัตและคณะ, 2521; ระพีวรรณ คล้ายแดง, 2534; อุษณีย์ คงรินทร์, 2521; Freud, 1949; Hurlock, 1964)

1.4 พฤติกรรมทางสติปัญญา

พฤติกรรมทางสติปัญญา หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวกับการใช้ความสามารถทางสมองที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ ภาษา ความคล่องในการใช้คำหรือใช้ภาษา การคิดคำนวณ การมองเห็นความสัมพันธ์ ความจำการรับรู้ และการให้เหตุผล (Anotasi, 1968 อ้างถึงในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527)

เกี่ยวกับความคิดความเข้าใจของเด็กวัยนี้ เพียเจท์ (Piaget) ได้อธิบายว่าเป็นวัยที่เริ่มรู้จักการแก้ปัญหาหากเป็นการแก้ปัญหาด้วยการรับรู้และยังไม่รู้จักการใช้เหตุผลโดยกล่าวว่าเด็กอายุ 4-7 ปี ความคิด ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ จะพัฒนาดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดมีมโนภาพเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รวมตัวดีขึ้น จะสามารถแยกแยะความแตกต่างของสิ่งของ วัตถุต่างๆสามารถจัดกลุ่มสิ่งต่างๆ ได้ มีมโนภาพพื้นฐานเกี่ยวกับจำนวนและตัวเลขส่วนบรูเนอร์ (Bruner) ได้อธิบายความคิดความเข้าใจของเด็กวัยนี้ว่าเป็น ระยะของการแก้ปัญหาโดยการสร้างมโนภาพ และทั้งบรูเนอร์และเพียเจท์ต่างมีความเห็นตรงกันว่า เด็กวัยอนุบาลนี้จะมีความสามารถพื้นฐานในการคิดถึงวัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง แต่ความคิดเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น ยังไม่เป็นระบบระเบียบ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527)

จากการศึกษาเอกสาร และตำราต่างๆพบว่า เด็กวัยนี้ชอบพูดแสดงความคิดเห็น ชอบซักถาม และแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาทางสติปัญญาและความคิดความสามารถที่เกี่ยวกับสติปัญญาของเด็กวัย 4-6 ขวบ ที่สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมมีพอสรุปได้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527 ;สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,2536 ; สุรางค์ ไคว่ตระกูล,2533)

- 1) สามารถจำสิ่งของต่างๆ และเรียกชื่อได้ถูกต้องเช่น สิ่งของที่อยู่ใกล้ตัว ผลไม้ สัตว์ที่รู้จัก ของใช้ต่างๆ เป็นต้น
- 2) สามารถจำแนกความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งต่างๆ ได้
- 3) สามารถเปรียบเทียบสี ขนาด รูปร่าง น้ำหนัก กลิ่น รส สัมผัส ปริมาณ เป็นต้น
- 4) สามารถเรียงลำดับสิ่งต่างๆ ได้
- 5) ภาษา มีลักษณะพฤติกรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อายุ	ลักษณะพัฒนาการ
4 ขวบ	เด็กวัยนี้ช่างพูด สามารถใช้คำศัพท์ประมาณ 1,500 คำ จะมีคำถามที่ขึ้นต้นด้วย เมื่อไร อย่างไร และทำไม ชอบเล่าเรื่องต่างๆ หรือนิทานซึ่งบางครั้งเป็นของตนเองอาจพูดคำหยาบหรือไม่สุภาพในบางครั้ง

อายุ	ลักษณะพัฒนาการ
5 ขวบ	เด็กวัยนี้ชอบซักถาม สามารถใช้คำศัพท์ประมาณ 2,500-3,000 คำ ชอบเล่นสมมุติและใช้คำที่ไขว้ในชีวิตประจำวัน
6 ขวบ	เริ่มอ่าน เริ่มเข้าใจนามธรรม เช่น เรื่องการเจ็บป่วย

ตอนที่ 2 การสังเกต (Observation)

1. ความหมาย

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2535) ได้ให้ความหมายของการสังเกตไว้ว่าการสังเกตเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสหลายอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งประสาทสัมผัสทางตาและหู เป็นสำคัญการสังเกตใช้ได้ดีสำหรับการศึกษาคูณลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลรวมถึงปรากฏการณ์และพิธีการต่างๆ

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2533) ได้ให้ความหมายตรงกับอารี รังสินันท์ (2524) ว่าการสังเกตเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เปิดโอกาสให้ผู้รวบรวมข้อมูลสัมผัสกับความเป็นจริงและสิ่งที่ต้องการจะรวบรวมด้วยตนเอง ทำให้มีโอกาสที่จะรวบรวมข้อมูลได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงได้มากและสามารถที่จะรวบรวมรายละเอียดของข้อมูลในแนวลึกได้

ชาวล แพรัตกุล (2509) ได้กล่าวว่า การสังเกตเป็นการดูทั้งต่อหน้าและแอบดูเครื่องมือวัดแบบนี้ไม่ต้องลงทุนหรือเตรียมอะไรให้มากมายใช้ได้กับเด็กทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษา ดูเห็นทั้งตัวเด็กและดูติดต่อกันนานเท่าไรก็ได้

สรุปได้ว่าการสังเกต (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องอาศัยประสาทสัมผัสทางตาและหูเป็นสำคัญเพื่อให้ข้อมูลที่ได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

2. ประเภทของการสังเกต

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2535) ได้แบ่งประเภทของการสังเกต ดังนี้คือ

1) การสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตรู้ตัว / ไม่รู้ตัว (known / unknown observation) การสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตรู้ตัวนั้น ผู้สังเกตเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ และอยู่ใกล้ชิดกับผู้สังเกต ข้อดีคือผู้สังเกต สังเกตพฤติกรรมได้ครบถ้วน แต่มีข้อเสียคือการทำผู้ถูกสังเกตรู้ตัวอาจมีผลทำให้การสังเกตพฤติกรรมไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ส่วนการสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวนั้นอาจทำโดยการลอบ

สังเกต การใช้กระจกที่มองเห็นด้านเดียว เป็นต้น วิธีนี้ผู้สังเกตอาจไม่ได้เห็นพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตอย่างใกล้ชิด แต่จะได้พฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติแท้จริง

2) การสังเกตแบบมี / ไม่มีส่วนร่วม (Participant / non-participant observation) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมนั้นผู้สังเกตต้องทำตัวเสมือนเป็นสมาชิกของกลุ่มและต้องร่วมทำกิจกรรมไปกับกลุ่มด้วย วิธีนี้เหมาะสำหรับการวิจัยทางมนุษยวิทยา วิธีนี้ได้ข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติ และได้ข้อมูลครบถ้วนซึ่งนับว่าเป็นจุดเด่นของวิธีนี้ ส่วนการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตทำตัวเป็นผู้ดูหรือผู้สังเกตการณ์อยู่นอกกลุ่มและไม่เข้าร่วมกิจกรรม วิธีนี้จึงอาจไม่ได้ข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติและอาจได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนเมื่อผู้ถูกสังเกตมีปฏิกิริยาต่อผู้สังเกต

3) การสังเกตแบบมี / ไม่มีระบบ (Structured / unstructured observation) ในกรณีนี้ผู้สังเกตทราบแน่ชัดว่าพฤติกรรมที่จะสังเกตเกิดขึ้นช่วงเวลาใด อย่างไร ผู้สังเกตอาจกำหนดแนวทางการรูปแบบของการสังเกตให้เป็นระบบไว้ล่วงหน้าได้ โดยการนิยามพฤติกรรม การกำหนดหน่วยพฤติกรรม และตัวผู้ถูกสังเกต การกำหนดช่วงเวลาการสังเกต การสร้างเครื่องมือบันทึกผลการสังเกต และการช้อมก่อนที่จะทำการสังเกตจริง การเตรียมระบบการสังเกตล่วงหน้าทำให้ได้ข้อมูลมีความเป็นปรนัย ครบถ้วน และมีความสอดคล้อง กรณีที่มีผู้สังเกตหลายคน สำหรับการสังเกตแบบไม่มีระบบเหมาะสำหรับสถานการณ์ที่ผู้สังเกตไม่คุ้นเคยกับสภาพการณ์ที่จะสังเกตต้องการได้ข้อมูลที่เป็นลักษณะต่างๆ ไป หรืออาจต้องการรายละเอียดของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้มากที่สุดจนไม่อาจวางระบบการสังเกตได้

4) การสังเกตโดยตรง / อ้อม (Direct / Indirect observation) การสังเกตโดยตรงเป็นวิธีการที่ผู้สังเกตได้สัมผัสสิ่งที่ต้องการสังเกตด้วยตนเอง ส่วนการสังเกตโดยอ้อมนั้นผู้สังเกตไม่สามารถสังเกตสัมผัสด้วยตนเอง แต่ใช้เครื่องมือ เช่น การบันทึกเทปโทรทัศน์ แล้วนำมาสังเกตและบันทึกข้อมูล วิธีนี้ได้ข้อมูลที่มีข้อจำกัด และคุณภาพต่ำกว่าการสังเกตโดยตรง

สรุปได้ว่าการสังเกตแบ่งได้เป็นการสังเกตทางตรง (Direct Observation) ซึ่งอาศัยประสาทสัมผัสทางตาเป็นส่วนใหญ่รองลงมาก็คือหูและการสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) ซึ่งอาศัยการถ่ายทอดด้วยเครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งเช่นจากภาพยนตร์ซึ่งการสังเกตทางตรงยังแบ่งได้อีกเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

3. หลักวิธีการและเครื่องมือในการสังเกต

3.1 หลักวิธีการสังเกต ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ (2531) พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2535) ได้กล่าวถึงหลักในการสังเกตพอสรุปได้ดังนี้

- 1) ในการสังเกตต้องกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะสังเกตไว้ให้แน่นอน โดยอาจทำเป็นรายการพฤติกรรมที่จะสังเกตไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจนพร้อมกับกำหนดไว้ว่าจะบันทึกการสังเกตอย่างไร
- 2) การสังเกต ต้องศึกษาเรื่องที่จะสังเกตไว้ให้มีพื้นฐานความรู้
- 3) การสังเกตต้องนิยามสิ่งที่จะสังเกตให้แจ่มชัดว่า หมายถึงอะไร มีขอบเขตแค่ไหน
- 4) การสังเกตต้องกระทำอย่างมีระบบ เช่น กำหนดไว้ว่าจะสังเกตพฤติกรรมนั้นๆ ภายในเวลาเท่าไร
- 5) การสังเกตต้องให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อนำไปวิเคราะห์ผลได้ซึ่งปัจจุบันนิยมใช้ 2 วิธีคือ

5.1) ระบบเครื่องหมาย (Sign System) คือการบันทึกพฤติกรรมที่แสดงออกโดยกำหนดพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก่อน ซึ่งพฤติกรรมที่กำหนดขึ้นนี้ในระหว่างทำการสังเกตจริง บางพฤติกรรมอาจจะเกิดขึ้นก่อน ซึ่งพฤติกรรมที่กำหนดขึ้นนี้ในระหว่างทำการสังเกตจริง บางพฤติกรรมอาจจะเกิดขึ้น ถ้าพฤติกรรมใดเกิดขึ้นให้บันทึกโดยกาเครื่องหมายลงไปในพฤติกรรมนั้น และบอกด้วยว่าเกิดขึ้นกี่ครั้ง เป็นต้น

5.2) ระบบกลุ่มย่อย (Category system) เป็นการบันทึกโดยกำหนดพฤติกรรมย่อยๆ ซึ่งประกอบเข้าเป็นพฤติกรรมด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว ต่างจากระบบเครื่องหมายที่ใช้กับการศึกษาพฤติกรรมที่มีความสำคัญเท่ากันหลายๆ ด้าน หรือไม่ทราบว่าจะพฤติกรรมใดสำคัญ ดังนั้น ระบบกลุ่มย่อยนี้จะต้องจัดแบ่งพฤติกรรมที่จะศึกษาออกเป็นด้านๆ ก่อน ในแต่ละด้านนั้นแบ่งคุณลักษณะออกเป็นย่อยๆ แต่วิธีการวิเคราะห์ค่อนข้างยุ่งยากมาก ดังนั้นในการบันทึกการสังเกตจึงใช้วิธีการของทั้งสองระบบมารวมกัน

- 6) การสังเกตผู้สังเกตต้องไม่มีอคติ
- 7) การสังเกต ผู้สังเกตต้องได้รับการฝึกฝนในเรื่องที่จะสังเกตมาเป็นอย่างดี
- 8) การสังเกต ต้องสังเกตอย่างละเอียดถี่ถ้วน
- 9) การสังเกต ต้องมีการบันทึกผลทันที
- 10) ในการสังเกตควรใช้เครื่องมืออื่น ๆ ประกอบด้วยเพื่อช่วยในการบันทึกการสังเกต

3.2 แบบสังเกต เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตประกอบด้วยคำถามที่ใช้ถามและบันทึกในการสังเกตที่ให้มี 2 แบบ คือ (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2533)

1) แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นเครื่องมือที่ประกอบด้วยเครื่องมือต่างๆ ซึ่งข้อความเหล่านั้นจะระบุถึงพฤติกรรมหรือสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษา การบันทึกการสังเกต

ในแบบตรวจสอบรายการนั้นส่วนใหญ่จะบันทึกว่ามีหรือไม่มีโดยใช้เครื่องหมาย ✓ หรือ ✗ แทนไม่สามารถประเมินค่าข้อความนั้นว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใดเหมือนแบบประเมินค่า

2) **แบบประเมินค่า (Rating Scale)** เป็นแบบสังเกตที่ใช้ในการประเมินค่าของสิ่งที่สังเกต โดยการแปลค่าในด้านคุณภาพให้อยู่ในรูปของตัวเลขในด้านปริมาณ โดยการจัดลำดับความมากน้อย สรุปได้ว่าแบบสังเกตที่จะนำไปใช้นั้นจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ด้วยว่าควรจะใช้แบบตรวจสอบรายการหรือแบบประเมินค่าจึงจะเหมาะสมและตรงกับความต้องการมากที่สุด

4. คุณลักษณะของผู้สังเกต

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2535) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้สังเกตว่า การสังเกตเป็นวิธีการพื้นฐานที่จะได้ข้อมูลมาตามความต้องการ ซึ่งการที่จะได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้นั้นผู้สังเกตต้องมีลักษณะดังนี้

1) **ความตั้งใจของผู้สังเกต (Attention)** ในการสังเกตพฤติกรรมของสิ่งใดผู้สังเกตต้องมีเป้าหมายที่จะสังเกตว่าจะศึกษาสิ่งใด ต้องสะกดใจอย่างแน่วแน่ในการสังเกตแต่สิ่งนั้นจิตใจไม่ไขว่เขวไปมา และจะต้องสังเกตไปทีละอย่างอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผู้สังเกตยังต้องขจัดปัญหาส่วนตัวหรือความลำเอียงส่วนตัวของตนเองออกไปในระหว่างที่ทำการสังเกต เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เป็นจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้

2) **ประสาทสัมผัส (Sensation)** ทางด้านประสาทสัมผัสต้องแน่ใจว่าประสาทสัมผัสของผู้สังเกตจะต้องทำงานปกติหรือสภาพร่างกายต้องปกติด้วยเพราะถ้าหากว่าสภาพร่างกายปกติแล้วจะมีผลต่อประสาทสัมผัสอยู่ในสภาพดี และว่องไวต่อการสัมผัสสิ่งที่กำลังสังเกต

3) **การรับรู้ (Perception)** ในการสังเกตสิ่งที่กำลังศึกษา ผู้สังเกตจะต้องมีการรับรู้ที่ดีเมื่อรับรู้มาแล้วสามารถแปลความหมายออกมาได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องนั้นคือการสังเกตขึ้นกับองค์ประกอบต่อไปนี้ด้วยได้แก่

3.1) **อารมณ์ (Emotion)** คือผู้สังเกตต้องมีอารมณ์อันมั่นคงจิตใจไม่วอกแวก

3.2) **แรงจูงใจ (Motivation)** คือผู้สังเกตต้องมีความรู้สึกอยากสังเกต ในสิ่งที่จะสังเกตอย่างเต็มใจและมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในสิ่งที่จะสังเกต

3.3) **ความรังเกียจ (Prejudice)** ผู้สังเกตต้องไม่มีความรังเกียจกลุ่มตัวอย่าง โดยทางใดทางหนึ่ง ต้องทำจิตใจให้ยุติธรรมไม่ใช้ความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง ต้องสังเกตและบันทึกไปตามพฤติกรรมที่เกิด

3.4) **ปัญญา (Mental set)** ผู้สังเกตต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะสังเกตเป็นอย่างดี สามารถแปลความหมายพฤติกรรมที่สังเกตได้ถูกต้อง

3.5) สภาพทางกาย (Physical condition) ผู้สังเกตต้องมีสุขภาพเป็นปกติ ไม่เจ็บป่วย หรืออยู่ในสภาพที่ทิว ง่วงนอน เป็นต้น

5. ข้อดีและข้อจำกัดของการสังเกต

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2535) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของการสังเกตไว้ดังนี้

ข้อดี

- 1) การสังเกตทางตรงทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงได้มากเพราะเป็นการเก็บข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ
- 2) การสังเกตช่วยให้ได้ข้อมูลที่ผู้สังเกตไม่เต็มใจที่จะเล่าออกมาเป็นคำพูดอาจเพราะไม่แน่ใจในข้อเท็จจริงหรือกลัวว่าบอกแล้วจะเป็นภัยแก่ตนเองหรือเป็นการเสื่อมเสียบุคลิกลักษณะของตนไป
- 3) การสังเกตช่วยในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการใช้วิธีการอื่น ๆ ทั้งยังใช้เป็นวิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของข้อมูลที่วิธีการอื่น ๆ อีกด้วย

ข้อเสีย หรือข้อจำกัด

- 1) การสังเกตมักจะขาดความเป็นปรนัยเพราะข้อมูลที่ได้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพต้องเปลี่ยนเป็นเชิงปริมาณเพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติทำให้แปลความหมายไม่ตรงกันได้
- 2) การสังเกตไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ทั่วถึงทุกแง่ทุกมุม เพราะผู้สังเกตต้องสังเกตเฉพาะบางเรื่องที่กำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้นจึงอาจพลาดในพฤติกรรมบางอย่างที่ควรสังเกตไปได้
- 3) การสังเกต ถ้าผู้สังเกตไม่มีความรู้ในเรื่องที่สังเกตและขาดการฝึกฝน ข้อมูลที่ได้ อาจคลาดเคลื่อนได้
- 4) การสังเกต อาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้อันเนื่องจากความอคติ
- 5) การสังเกต ต้องอาศัยการจดบันทึกผลที่รวดเร็วและแม่นยำ ถ้าการจดบันทึกไม่ดี ผลก็คลาดเคลื่อนได้

ตอนที่ 3 การสังเกตพฤติกรรมเด็ก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524:81) ได้กล่าวถึงการสังเกตพฤติกรรมของเด็กโดยได้อาศัยกรอบแนวคิดของการสังเกตที่ว่า "การสังเกต" เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ต้องการทราบโดยเฝ้ามองจากปรากฏการณ์นั้นจริงหรือจากสภาพการณ์นั้นจริงๆ โดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวจึงจะทำให้ได้พฤติกรรมที่แท้จริง ไม่บิดเบือนไปจากความจริง และควรจะได้บันทึกพฤติกรรมไว้ตามที่เห็นและได้ยิน โดยไม่ใส่ความคิดเห็นส่วนตัวลงไป

1. วัตถุประสงค์ของการสังเกตพฤติกรรมเด็ก

การสังเกตพฤติกรรมของเด็กนั้น จะทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data) ของพฤติกรรมที่ต้องการจะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นจะช่วยให้สามารถตัดสินใจอย่างถูกต้องว่าพฤติกรรมใดควรพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงอีกทั้งทำให้รู้ว่าโปรแกรมการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สร้างขึ้นนั้นได้ผลเพียงใด ถ้ามีเหตุที่ทำให้โปรแกรมนั้นไม่สามารถที่จะบรรลุถึงเป้าหมายผู้เกี่ยวข้องควรจะรู้ก่อนที่โปรแกรมนั้นสิ้นสุดลง ซึ่งจะทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมได้ทันที ทั้งนี้ นอกจากนี้ผู้สังเกตควรเข้าไปมีส่วนร่วมในสถานการณ์แวดล้อมของเด็กด้วย เพื่อให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเด็กแต่ละคนที่มีเอกลักษณ์ประจำตัวของเขา (Fine & Sandstrom, 1988)

2. วิธีการและเครื่องมือในการสังเกตพฤติกรรมเด็ก

2.1 วิธีการในการสังเกตพฤติกรรมเด็ก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524) ฟินและแซนสตอม(Fine & Sandstrom, 1988) ได้กล่าวถึงวิธีการในการสังเกตพฤติกรรมเด็ก ดังนี้

- 1) มีการวางแผนการสังเกต
- 2) กำหนดลักษณะพฤติกรรมอะไรบางอย่างที่ควรสังเกต
- 3) ก่อนการสังเกต ควรทำความคุ้นเคยกับเด็กเสียก่อนเพื่อเด็กจะได้แสดงพฤติกรรมที่แท้จริง
- 4) ลักษณะพฤติกรรมอันใดบ้างที่ควรได้รับการสังเกตซ้ำและควรตรวจสอบให้แน่ชัดโดยการนำเอาวิธีการอื่นๆ เข้ามาช่วย เช่น การทดสอบ การสัมภาษณ์เด็ก ผู้ปกครอง และบุคคลอื่นๆ เป็นต้น
- 5) พึงคำนึงว่าการสังเกตพฤติกรรมเด็กนั้นจะต้องสังเกตเด็กในสภาพแวดล้อมด้วยเสมอ เช่น สังเกตพฤติกรรมทางด้านสติปัญญาในสภาพการณ์เด็กเล่นเกมส์ หรือในขณะที่เด็กเรียนอยู่ในกลุ่มใหญ่หรือในห้องเรียน เป็นต้น
- 6) สังเกตสถานการณ์ทุกด้าน ในการสังเกตควรสังเกตเด็กทุกๆ ด้านทั้งในด้านพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งจะช่วยให้รู้จักเด็กได้ดีขึ้น
- 7) สังเกตเด็กในหลายสถานการณ์
- 8) เวลาในการสังเกต ควรทำการสังเกตเป็นระยะเวลาานาน เพราะถ้าสังเกตในระยะเวลาสั้นเกินไปจะทำให้ไม่ได้พฤติกรรมที่แท้จริง

9) การเว้นระยะการสังเกต ควรให้มีช่วงเท่ากันหรือใกล้เคียงกันที่สุด เช่นควรสังเกตเด็กในวันที่ 5, 10, 15, 20 ของทุกเดือน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะได้เห็นการเบี่ยงเบนของการเจริญเติบโตหรือลักษณะพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้ทันเวลาที่

10) พึงสังเกตพฤติกรรมของเด็กทุกคนไม่ใช่สังเกตเฉพาะเด็กที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือพฤติกรรมที่สนใจเท่านั้น

11) ควรให้ผู้สังเกตหลายๆคนแล้วนำผลที่ได้มาประชุมพิจารณากันว่าพฤติกรรมอันใดเป็นพฤติกรรมที่แท้จริงและเป็นแบบฉบับเพราะในการสังเกตหลายๆ คนอาจจะมุ่งสนใจและเป็นจุดที่แตกต่างกัน ดังนั้นจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมของเด็กอย่างแท้จริง

12) การสังเกตที่ดี ต้องตรวจสอบผลที่ได้ด้วยเครื่องมือวัดมาตรฐานอื่นๆ ประกอบด้วยเสมอ

2.2 แบบสังเกตเด็ก

แบบสังเกตเด็กเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลที่ทำได้ง่ายๆ ครูสามารถสังเกตนักเรียนแต่ละคนหรือเป็นกลุ่มในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการสังเกตของครูถ้าหากครูสังเกตนักเรียนบ่อยๆ สม่ำเสมอ และต่อเนื่อง ครูจะสังเกตเห็นความตั้งใจเรียน ความขยันหมั่นเพียร ลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ และสุขภาพของนักเรียน การสังเกตของครูอาจทำในห้องเรียน นอกห้องเรียนที่โรงอาหาร ที่สนามเด็กเล่น ก็ได้ (อุทุมพร จามรمان, 2532)

นางลักษณ์ วิรัชชัย (เอกสารอัดสำเนา) ได้อธิบายถึงขั้นตอนการทำแบบสังเกตไว้ 5 ขั้นตอนดังนี้คือ

1) ศึกษาโครงสร้างของพฤติกรรมที่จะสังเกตและจัดทำรายละเอียดของพฤติกรรมทั้งหมด ถ้าสามารถแยกกลุ่มหรือเรียงตามระดับความซับซ้อนของพฤติกรรมได้จะดียิ่งขึ้น

2) กำหนดหน่วยสังเกตพฤติกรรมว่าจะใช้หน่วยเวลา หน่วยเหตุการณ์ หรือหน่วยบุคคล และช่วงเวลาการสังเกต

3) ตัดสินใจว่าจะใช้แบบบันทึกการสังเกตแบบใดซึ่งสะดวกและตรงตามความต้องการมากที่สุด

4) จัดทำแบบบันทึกการสังเกตฉบับร่างและนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อให้ทราบว่ามิชอบพร้อมที่ต้องการปรับปรุงพัฒนาอย่างไร

5) ปรับปรุงแก้ไข จัดทำแบบบันทึกฉบับจริง และนำไปตรวจสอบคุณภาพ

ชัยพร วิชชาวุธ (2523) โฮลส์โท (Holsti, 1969) ได้อธิบายถึงการหาคุณภาพของแบบสังเกตว่าการที่จะให้แบบสังเกตมีคุณภาพเชื่อถือได้ ควรหาคุณภาพทั้งความตรงและความเที่ยง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

การหาคุณภาพด้านความตรง หาได้หลายวิธีคือ

1. ความตรงตามเนื้อหา เป็นคุณภาพของแบบสังเกตที่สามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาที่ต้องการให้วัด โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และใช้ความเห็นของผู้ ผู้ชำนาญการเป็นผู้บอก

2. ความตรงตามสภาพ เป็นคุณภาพของแบบสังเกตที่สามารถวัดได้ตรงตามสภาพการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบัน โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบผลของพฤติกรรมจากเครื่องมือที่สร้างขึ้นกับผลของพฤติกรรมจากเครื่องมือฉบับมาตรฐาน

3. ความตรงตามโครงสร้าง เป็นคุณภาพของแบบสังเกตที่สามารถวัดได้ตามรูปแบบ หรือโครงสร้างที่ต้องการให้วัด โดยใช้วิธีการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ หรือใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ

การหาคุณภาพด้านความเที่ยง หาได้จากวิธีการดังนี้

1). ใช้สูตรหาความสอดคล้อง

$$W = \frac{12 \sum D^2}{m^2(n)(n-1)}$$

2). ใช้สูตรของสก็อต (The Scott formula)

$$r_{sc} = \frac{P_o - P_e}{1.00 - P_e}$$

3). หาสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องของความถี่จากผู้สังเกตทั้ง 2 คน โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ จากสูตร

$$r = \frac{\sum xy - \frac{(\sum x)(\sum y)}{N}}{\sqrt{\left[\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{N} \right] \left[\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{N} \right]}}$$

โดยที่ r = สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

x = ความถี่แต่ละช่วงเวลาของผู้สังเกตคนที่ 1

y = ความถี่แต่ละช่วงเวลาของผู้สังเกตคนที่ 2

N = จำนวนช่วงเวลา

ค่า r ที่คำนวณได้ถือเป็นสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องระหว่างผลการสังเกตของผู้สังเกตสองคนจึงถือเป็นดัชนีความเที่ยงได้

4). หาความเที่ยงจากผู้สังเกต 2 คน สังเกตสิ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นการตรวจสอบทางอ้อม
ดังนี้

การสังเกตหน่วยเวลา ใช้สูตร

$$\text{สัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{จำนวนช่วงที่ตรงกัน}}{\text{จำนวนช่วงทั้งหมด}}$$

* สูตรนี้ใช้ได้เฉพาะพฤติกรรมที่มีความถี่ปานกลาง

ในกรณีที่มีความถี่ต่ำสามารถดัดแปลงสูตร โดยให้นับเฉพาะช่วงที่มีการบันทึกพฤติกรรมเท่านั้น คือ

$$\text{สัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{จำนวนช่วงที่บันทึกตรงกัน}}{\text{จำนวนช่วงที่บันทึกตรงกัน+จำนวนช่วงที่บันทึกต่างกัน}}$$

ในกรณีที่พฤติกรรมมีความถี่สูงสามารถดัดแปลงสูตร โดยการตัดเอาช่วงที่มีการบันทึกโดยผู้สังเกตทั้ง 2 คนออก เหลือแต่ช่วงที่ไม่มีการบันทึกและช่วงที่บันทึกเพียงคนเดียวเท่านั้น คือ

$$\text{สัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{จำนวนช่วงที่ไม่บันทึกตรงกัน}}{\text{จำนวนช่วงที่ไม่บันทึกตรงกัน+จำนวนช่วงที่บันทึกต่าง}}$$

การสังเกตหน่วยเหตุการณ์ เป็นการสังเกตเฉพาะพฤติกรรมที่ต้องการศึกษาว่าเห็นผลตรงกันหรือไม่ในช่วงเวลาหนึ่ง ใช้สูตร

$$\text{สัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{รวมจำนวนครั้งที่สังเกตตรงกัน}}{\text{รวมจำนวนครั้งที่สังเกตตรงกัน+รวมจำนวนครั้งที่สังเกตต่างกัน}}$$

สรุปได้ว่าการจะนำเอาสูตรแต่ละสูตรไปใช้ในการหาคุณภาพของแบบสังเกตด้านความเที่ยงนั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับข้อมูลมากที่สุด เพื่อความสะดวก และง่ายในการคำนวณให้ตรงตามความเป็นจริง และในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สูตร

$$\text{สัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{รวมจำนวนครั้งที่สังเกตตรงกัน}}{\text{รวมจำนวนครั้งที่สังเกตตรงกัน+รวมจำนวนครั้งที่สังเกตต่างกัน}}$$

เนื่องจากการเป็นกรณีสังเกตหน่วยเหตุการณ์ซึ่งไม่ได้ให้คะแนนและเป็นการแสดงความเห็นที่ตรงกันของผู้สังเกต 2 คนในช่วงเวลาเดียวกัน สังเกตนักเรียนคนเดียวกัน ซึ่งเป็นสูตรที่เหมาะสมที่สุด

สถานการณ์ที่มีการสังเกตเด็ก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่มีการสังเกตเด็กว่า การสังเกตเพื่อให้ได้พฤติกรรมที่แท้จริง โดดเดี่ยวความเป็นจริงมากที่สุด จะต้องทำการสังเกตเด็กในสถานการณ์หรือในสภาพการณ์หลายๆ สถานการณ์ กล่าวคือ สังเกตเด็กในขณะที่อยู่ในห้องเรียน ห้องประชุม สนามเด็กเล่น ห้องรับประทานอาหาร ห้องกิจกรรม ห้องดนตรี ห้องสอบ ตลอดจนในการพูดคุย สัมภาษณ์ เป็นต้น

1) สถานการณ์ภายในห้องเรียน อาจสังเกตเด็กได้บ่อยครั้ง หรือสังเกตได้เสมอในขณะที่มีการสอนเด็กเป็นกลุ่มใหญ่ในห้องเรียนด้วยการสังเกตลักษณะ การตอบคำถาม การสังเกตความคิดเห็น การฟัง การปฏิบัติตามคำสั่ง ความร่วมมือ ความคิดริเริ่ม ความรับผิดชอบ ลักษณะความเป็นผู้นำ การปรับตัวทางด้านอารมณ์ ตลอดจนพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และไม่พึงปรารถนาอื่นๆ ซึ่งสามารถสังเกตได้

2) สถานการณ์การสัมภาษณ์ นับเป็นสถานการณ์ที่สามารถรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมเด็กวิธีหนึ่งซึ่งอาจหาไม่ได้จากวิธีอื่น เช่น ลักษณะบางอย่างของบุคลิกภาพของเด็กซึ่งวัดได้ยาก ดังนั้นจึงควรสังเกตในขณะที่สัมภาษณ์ โดยสังเกต สีหน้า ท่าทาง การแสดงความรู้สึก การควบคุมอารมณ์ และปฏิกิริยาต่างๆ ที่เด็กตอบสนองอันเนื่องมาจากความรู้สึกภายใน รวมทั้งคำพูด พูดได้คล่องแคล่ว มีความมั่นใจ หรือมีการลังเล หรือแสดงความไม่มั่นใจ หรือพูดตรงประเด็นที่ถามหรือไม่ ตลอดจนรวบรวมความคิดและพูดออกมาซึ่งแสดงให้เห็นถึงการรู้จักเรียบเรียงประโยค และมีหลักเกณฑ์ในการตอบ การแก้ปัญหาซึ่งสิ่งเหล่านี้ สามารถสังเกตดูได้อย่างดีในการสัมภาษณ์

3) สถานการณ์การทดสอบ ในระหว่างที่เด็กทำการทดสอบ อาจสังเกตพฤติกรรมที่น่าสนใจได้ ดังต่อไปนี้

3.1) ความตั้งใจ โดยการสังเกตดูความตั้งใจความกระตือรือร้น ความเต็มใจ หรือไม่เต็มใจเพียงใด ตลอดจนการใช้เวลานานเพียงใด มีความสามารถเพียงใดหรือนิ่งเหม่อลอย ไม่มีความกระตือรือร้นที่จะทำให้เสร็จ เป็นต้น

3.2) ความพยายาม โดยการสังเกตท่าทางว่าเด็กเบื่อง่าย มีความสนใจหรือใช้ความพยายามอย่างจริงจังเพียงใด เพื่อทำข้อสอบให้เสร็จเรียบร้อยหรือล้มเลิกง่าย ๆ

3.3) ปฏิริยาทางด้านร่างกาย สังเกตความกระฉับกระเฉง คล่องแคล่วว่องไว หรือความเฉื่อยชา เชื่องซึม ตื่นเต้น หงุดหงิด กระวนกระวายหรือวิตกกังวล สงบ สุขุม มีสติสัมปชัญญะ และลงมือปฏิบัติงานด้วยความสงบ รอบคอบ เป็นต้น

3.4) ความเอาใจใส่ ความเอาใจใส่ของเด็กอาจแตกต่างกันตามความถนัดและแตกต่างกันในกิจกรรม ถ้าเด็กเอาใจใส่และถนัดในสิ่งนั้น เด็กก็ให้ความสนใจและทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน และมีสมาธิแน่วแน่ต่อการกระทำกิจกรรมนั้นๆ แต่ถ้าเด็กไม่เอาใจใส่

อาจเป็นเพราะไม่ถนัดหรือไม่ชอบ เด็กก็อาจไม่มีสมาธิแม้มีสิ่งมารบกวนเพียงนิดหน่อย ก็อาจจะล้มเลิกและไม่อยากเอาใจใส่ ทำต่อไปไม่ได้ เป็นต้น

สำหรับเด็กก่อนวัยเรียน โดยธรรมชาติจะเป็นเด็กที่มีช่วงความสนใจสั้น และมักจะห่วงเล่นมากกว่าสิ่งที่ครูให้เรียนอย่างจริงจัง เพราะฉะนั้นในการสังเกตพฤติกรรมเด็กจึงควรคำนึงในเรื่องธรรมชาติของเด็กไว้ด้วย

3.5) ความเข้าใจ เด็กอาจมีความเข้าใจแตกต่างกัน และมีความเข้าใจซ้ำเร็วต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะประสบการณ์ที่เด็กได้รับไม่เหมือนกัน เช่น เด็กที่ได้รับการฝึกฝนในเรื่องความพร้อม ก็สามารถฟังเข้าใจ และทำตามทีบอก ตอบได้ถูกต้อง แต่ในขณะที่เด็กอีกกลุ่มหนึ่งแม้จะอยู่ในชั้นอนุบาลเหมือนกัน แต่วิธีการสอนของครูมุ่งสอนหนังสือ อ่าน เขียน ไม่ได้ฝึกความพร้อม เพราะฉะนั้นเด็กอาจจะไม่มีความเข้าใจดีพอเมื่อต้องมาทำแบบทดสอบความพร้อม และทำไม่ถูกต้อง หรือนอกจากนั้น ความไม่เข้าใจของเด็ก อาจเนื่องมาจากความบกพร่องทางด้านอวัยวะของร่างกาย เช่นหู ฟังไม่ได้ชัดเจน หรือตามองไม่เห็นในระยะไกลๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุให้เด็กเกิดความไม่เข้าใจก็ได้ เป็นต้น

3.6) สภาพทางด้านร่างกาย ควรสังเกตว่าเด็กมีความพร้อมทางด้านร่างกายเพียงใด เช่นความเจ็บป่วย ความอ่อนเพลีย และอื่นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการทดสอบของเด็ก และในการแปลหรือตีความข้อมูล จึงควรนำเอาสิ่งเหล่านี้มาพิจารณาด้วย เพื่อจะทำให้ทราบถึงสาเหตุพฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก

สรุปได้ว่า การสังเกตเด็กจะต้องสังเกตในหลายๆสถานการณ์ เพื่อให้ได้พฤติกรรมที่แท้จริง ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

5. ประโยชน์และข้อจำกัดของการสังเกตพฤติกรรมเด็ก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) ได้กล่าวถึงประโยชน์และข้อจำกัดของการสังเกตพฤติกรรมเด็กไว้ดังนี้

ประโยชน์

- 1) ช่วยให้ได้ข้อมูลเพื่อที่จะนำมาช่วยเหลือแนะนำเด็กได้
- 2) ทำให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับเด็กเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ที่จะเข้าใจเด็กได้ดีขึ้น
- 3) ทำให้ทราบข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งไม่สามารถได้มาโดยวิธีการศึกษาเด็กแบบอื่นๆ
- 4) ส่งเสริมให้ผู้สังเกตเกิดความเจริญงอกงามในตนเอง

ข้อจำกัด

1) ความลำเอียงหรืออคติของผู้สังเกต การสังเกตพฤติกรรมแม้ว่าจะให้คุณประโยชน์มากแต่ก็มีจุดอ่อนที่สำคัญคือเรื่องความลำเอียงหรืออคติของผู้สังเกต หากผู้สังเกตปล่อยให้ความลำเอียงหรืออคติหรือความรู้สึกส่วนตัวเข้ามามีอิทธิพลในเรื่องการสังเกตพฤติกรรมเด็กแล้วจะทำให้การสังเกตผิดพลาดและล้มเหลวได้ ความลำเอียงหรืออคติอาจเกิดจากการที่นำเอาความเชื่อ แนวความคิดและค่านิยมของตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสังเกต

2) การแปลความหมายของพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตผิดไปจากความจริง

3) การที่จะวินิจฉัยว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่เป็นตัวอย่างพฤติกรรมของเด็กเป็นเรื่องยากและบางครั้งก็อาจผิดพลาดได้

4) การบันทึกหรือรายงานการสังเกตพฤติกรรมเด็กไม่ละเอียดไม่ครอบคลุมสภาพการณ์ทั้งหมดหรือมักจะแทรกความคิดเห็นส่วนตัวลงไป อาจทำให้เข้าใจพฤติกรรมของเด็กผิดไปจากความเป็นจริงได้

สถาบันวิจัยและบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย